

Stopy trochu jinak – metodou pachového koláče – v upravené verzi pro čuvače

Je tomu již mnoho let, co jsem se s Benem zúčastnil týdenního stopařského soustředění, které vedl pan Milan Hoyer – úspěšný kynolog v oboru stop, který připravil řadu psů na náročné stopařské zkoušky FH-1, FH-2 a IPO-FH. Zde jsem poprvé viděl na vlastní oči, jak nacvičují stopy závodníci, a zpočátku jsem nemohl uvěřit, že se takovému nácviku stále ještě říká stopování /dnes je tato metoda již rozšířená – u pracovních plemen ve sportovní kynologii nepředstavuje vlastně nic objektivního/. Detailně jsem se seznámil s tím, co je to pachový koláč, a na vlastní kůži jsem si vyzkoušel, že stopování může být neskutečný dril a opravdu obrovská fyzická dřina, protože správně našlápnout tréninkovou stopu podle představ kynologických závodníků znamená doslova vyrýt do země každou šlápotu a doprostřed každé pak umístit pamlsk. U krátkých stop to ještě jde, ale vyrobit takto stopu třeba 1000 kroků dlouhou představuje značnou dřinu. Nácvik stop touto metodou vede k tomu, že pes je strojově přesný, perfektně chodí lomy, nerevňuje na stopě. Ze psa se tak trochu stává mašina, která podává výborný výkon.

Po absolvování tohoto „školení“ jsem se rozhodl, že Bena nebudu přeučovat na nový způsob a budu s ním pokračovat v nácviku stop starou metodou – v duchu rčení, že starého psa novým kouskům nenaučíš. Pak jsem si pořídil štěně – čuvačku Ajku. Na ní jsem vyzkoušel něco z toho, co jsem před lety viděl na stopařském soustředění. Vybral jsem ale pouze to, co jsem pro čuvače považoval za vhodné. Nedovedl jsem si totiž představit, že by se čuvač mohl podřídit drilu při výcviku stop a dojít ke „strojové“ práci na stopě tak, jak jsem to viděl třeba u belgických ovčáků. Čuvač potřebuje určitou svobodomyslnost, mašina z něj nikdy nebude a je nesmyslné si z něj mašinu chtít udělat.

Základní podmínkou pro to, abychom mohli uplatnit zmiňovanou metodu, je, že pes je ochoten konzumovat poměrně velké množství salámu či jiných pamlsků a činí mu to potěšení. Poznal jsem několik málo psů, kteří nebyli žraví, tam tato „salámová“ metoda založená na žravosti selhávala.

1. krok - velký pachový koláč

Při klasickém výcviku stop začínáme tak, že našlápneme krátkou stopu /tak 20-30 kroků/, dáme na ni pár salámů a snažíme se psovi nějak vysvětlit, že chceme, aby dal čumák k zemi, šel po pachu a nacházel tam salámy. Ne vždy se to daří.

Začátek stopařského výcviku „salámovou“ metodou znamená, že poměrně důkladně pošlapeme trávu v kruhu o průměru asi 1,5-2 metry a zapracujeme do něj / t.j. ústy rozžvýkáme, vyplivneme a rozmatláme v něm botou/ větší množství měkkého salámu – osvědčil se mi točeňák nebo kuřecí junior salám v červeném obalu, aby štěněti bylo již z dálky na první čuchnutí jasné, že pošlapaná tráva v kruhu je úplně jiná než ta mimo kruh. Pro posílení efektu lze koláč posypat i mletým sušeným masem, které opět zapracujeme do terénu. Na takto připravený podklad pak rovnoměrně rozhodíme 20-30 kousků nakrájeného salámu. No a pak už nezbyvá, než vzít štěně a v klidu ho dovést na kraj pachového koláče. Zde ho - opět v klidu – posadíme /tlumíme jakékoli náznaky nějakého bláznění, je důležité, by vše probíhalo v naprostém klidu/, připneme mu stopovací šňůru a v klidu počkáme, až ho doslova praští do čumáku slastná vůně toho možná čtvrt kila salámu, co je zapracován a poházen na pachovém koláči. Štěně začne hledat v koláči kousky salámu. Necháme ho a nijak

ho dále neřídíme. Stopovačku necháme volně položenou na zemi. Štěně by se mělo pohybovat pouze na pachovém koláči a nevycházet z něj. Velmi rychle pochopí, že tam, kde tak krásně voní tráva rozmatlaným salámem, tak právě tam jsou i pamlsky salámu, a tam, kde tráva voní normálně, není nic. Pokud přece jenom nějaké pomaleji chápající štěně z koláče odchází, pouze přišlápneme šňůru a tak zamezíme tomu, aby odešlo úplně. Dál neděláme nic, vyčkáváme. Většinou si štěně rychle uvědomí, kde to správně voní, a samo se vrátí zpět tam, kde leží pamlsky – tedy na pachový koláč.

Štěně zpočátku necháme čuchat na koláči a sbírat salám tak tři minuty. Pokud vysbírá všechny salámy a má snahu čuchat a hledat salámy dál, tak mu je tam znovu doházíme /tak, aby nevidělo, že mu tam něco přihazujeme/. Štěně by mělo intenzivně ale klidně čuchat a hledat salámy v pachovém koláči, nenechat se rozptylovat okolím a soustředit se pouze na čuchání. Doporučuji, aby si dvě osoby stouply vedle koláče a tlumeně se bavily. Tlumený hovor by štěně neměl nijak rušit. Postupně prodloužíme dobu čuchání na koláči třeba až na 10 minut. Je nutné, aby si štěně zvyklo na to, že na koláči je klidné, nikam z něj nechodí, má čumák trvale u země a pouze intenzivně čuchá a žere salámy.

Čuchání na koláči se ukončuje tím, že počkáme, až štěně vyžere salámy, a u posledního salámu /ten si můžeme předem připravit na vhodné místo tak, že si ho tam zavčas hodíme/ jsme připraveni na to, že až štěně vezme ten poslední salám do tlamy, přistoupíme k němu a z koláče ho odneseme. Nedovolíme mu již dále nikde čuchat ani se na koláč vracet. Prostě čuchání jsme mu odnesením ukončili.

Ještě jednou opakuji, že cílem tohoto na salám celkem nákladného nácviku je to, aby štěně dalo čumák k zemi a intenzivně ale zároveň klidně čuchalo tam, kde ho cítí. Je bezpodmínečně nutné, aby se štěně chovalo na koláči klidně. Štěněte na koláči si nijak nevšimáme a naše jediná reakce bude přišlápnutí stopovací šňůry, pokud se snad štěně rozhodne někam odcházet. Tlumený hovor osob stojících vedle koláče by štěněti neměl vadit v koncentraci na čuchání.

Čuchání na velkém koláči opakujeme tak dlouho, dokud štěně nečuchá úplně klidně. Některé je schopné po 5 velkých koláčích přejít ke kroku dvě, některé musí zůstat na velkém koláči třeba i několik měsíců. Po přejití ke kroku dvě je vhodné občas se vrátit ke kroku 1 a štěněti udělat znovu velký koláč.

2. krok – zmenšený pachový koláč s ocáskem

Krok 2 znamená, že zmenšíme pachový koláč na průměr přibližně 1 m a navíc z něho vyšlapeme souvislý rovný úsek asi 10-15 kroků /tj. ocásek – široký asi 20-30 cm/. Zmenšený koláč s ocáskem připravíme úplně stejně, jako jsme připravovali velký koláč – vydupeme, zapracujeme měkký salám, popř. posypeme mletým masem, poházíme kousky salámu. Štěně přivedeme ke koláči /k protilehlé straně od vyšlapaného ocásku/ stejně jako u kroku 1 a necháme ho hledat salámy. Při hledání salámů štěně zjistí, že pach je cítit nejen z koláče ale i z ocásku a začne salámy sbírat i tam. Mělo by postupovat klidně po ocásku a vysbírávat salámy. Ty okamžitě dosypáváme, aby až štěně dorazí na konec ocásku, se mohlo otočit a sbírat salámy i na zpáteční cestě ke koláči. Takto může štěně vysbírávat salám na koláči a ocásku třeba i 3x – 4x za sebou při jednom nácviku. Vše ukončíme u posledního salámu odnesením štěněte stejně jako v bodě 1.

Cílem nácviku v kroku 2 je, aby se štěně drželo a klidně a intenzivně čuchalo na menším koláči a na ocásku stejně, jako se v kroku jedna mělo držet na velkém koláči. Pokud štěně chce někam odejít, opět ho zarazíme přišlápnutím stopovací šňůry a necháme ho, aby se samo vrátilo na koláč nebo ocásek, kde cítí a sbírá salámy, a začalo tam znovu čuchat.

3. krok – prodlužování ocásku, zvlnění ocásku

Krok 3 je pouze o tom, že zmenšený pachový koláč zůstává, ocásek ale začneme prodlužovat /až tak do 40 kroků/ a dělat ho ve tvaru vlnovky. Vlnky jsou zpočátku pozvolné s otevřenými obloučky, později je zahušťujeme a obloučky na nich děláme více uzavřené. Vyšlapání koláče a ocásku probíhá stejně jako v kroku 1 a 2. Štěně na koláč uvádíme stejně jako v předchozích krocích, necháme ho jít po ocásku jak dopředu tak dozadu a salámy dosypáváme. Necháváme ho čuchat třeba i 15 minut, pokud o čuchání neztrácí zájem. Čuchání ukončujeme stejně jako v kroku 1 a 2.

Cílem nácviku v kroku 3 je, aby se štěně pohybovalo i po hodně zvlněném ocásku klidně, aby přesně šlo ve stopě a nevybočovalo z ní, věnovalo se klidnému ale intenzivnímu čuchání a neodbíhalo ze stopy pryč. Pokud vidíme, že štěně vysbíralo všechny salámy, že slábne zájem o čuchání /tj. že už toho má dost/, necháme mu sežrat poslední salám a ještě se salámem v tlamě ho odneseme pryč a čuchání tím ukončíme.

4. krok – jednotlivé šlápoty

Čtvrtý krok znamená pro štěně radikální změnu v dosavadním postupu. Je možné k němu přikročit pouze za předpokladu, že štěně zvládlo krok 3 – tj. klidně a přesně čuchá a sbírá salámy v malém koláči a ve zvlněném ocásku, věnuje se intenzivně čuchání a nechce svévolně někam odcházet. Pokud tomu tak je, přistoupíme ke čtvrtému kroku.

Začátek stopy /nášlap/ uděláme tak, že pošlapeme kruh asi 0,5 m v průměru. Již do něj nezpracováváme žádný měkký salám. Pouze na něj hodíme tak 4-5 kousků salámu. Z kruhu dále připravíme stopu tak, že již nesešlapáváme souvislý podupaný ocásek, nýbrž uděláme jednotlivé šlápoty – začínáme tak, že uděláme rovný úsek šlápot tak 20-30 kroků dlouhý. Děláme kratší kroky blízko u sebe. Každou šlápotu trochu vyryjeme do země – porušíme povrch. Do každé šlápoty do místa pod nárt dáme kousek salámu. Snažíme se, aby salám byl opravdu uprostřed šlápoty v místě pod nártem /precizně připravená stopa je základ úspěchu/ a aby ho štěně pak mohlo lehce sebrat a jít dál a nemuselo ho nějak pracně dolovat z trávy. Na konec stopy položíme předmět, který jsme měli delší dobu u sebe /kapesník, ponožku/, aby z něho štěně cítilo náš pach. Do předmětu zabalíme kus salámu.

To je pro štěně, které je zatím zvyklé na souvisle ušlapaný koláč nebo souvisle ušlapaný ocásek, velká změna. Najednou nebude cítit salám tak intenzivně /již nikam žádný salám nezašlapáváme/ a navíc přerušovaně – protože mezi jednotlivými šlápotami bude vlastně prostor bez intenzivního pachu. Bude muset začít podstatně více přemýšlet a více hledat, kde je pach a kam má tudíž jít, aby mohlo žrát salámy.

Doporučuji dělat tento krok na nízké trávě, abychom štěněti ulehčili hledání pachu a salámů. Ve vysoké trávě se salámy lehce ztratí a přes vysokou travu mezi jednotlivými šlápotami by štěně další šlápotu nemuselo cítit a nevědělo by, kam má jít. Zpočátku je proto třeba začít jednotlivé šlápoty trénovat na ideálním terénu – velmi nízké trávě – a navíc dělat krátké kroky /aby štěně nemuselo jednotlivé šlápoty dlouze hledat/ a šlápoty trochu více vyryt do země /aby pach šířil z pošlapané trávy a kyttek byl intenzivní a správně štěně vedl/.

Štěně přivedeme na nášlap. Posadíme ho krok před nášlap a snažíme se ho udržet v klidu a dát mu stopovací šňůru. Pak buď necháme štěně, aby samo vyrazilo na nášlap /jako v přechozích krocích/, nebo mu dáme povel „stopa-hledej“ a ukážeme na nášlap. Štěně by mělo vyčuchat salámy na nášlapu a vyrazit po jednotlivých šlápotách. Mělo by pravidelně sbírat salám jak z levé tak z pravé šlápoty. Tak, jak jsou šlápoty vyšlapány, vlastně štěně sleduje jednu šlápotu trochu doprava a hned druhou trochu doleva, další opět doprava atd. Z každé šlápoty štěně sebere salám. Je chybou, pokud štěně jde pouze po levých nebo po pravých šlápotách. Pokud se tak děje, uděláme mu jednodušší a lépe štěně navádějící stopu tak, že po vyrytí pravé šlápoty uděláme další levou tak, že ji jakoby napojíme na pravou. Prostě od udělané pravé šlápoty levou nohou nejdříve vyryjeme do země jakýsi pachový „mústek“ k levé šlápotě, který štěně od pravé šlápoty k levé povede, a pak teprve vyryjeme levou šlápotu. A tak dále. Vznikne tím jakýsi propojený pachový had, kdy od jedné šlápoty je štěně naváděno k druhé. Většinou si tak štěně velmi rychle zvykne na to, že musí jednu šlápotu hledat kousek vpravo /otočit tam hlavu/ a následující kousek vlevo, a můžeme se opět vrátit k původním šlápotám.

Štěně se již po stopě nevrací. Jdeme za ním a nedovolíme mu, aby se vracelo. Na konci stopy štěně objeví předmět – ponožku se salámem. Ke konci stopy jdeme těsně za štěnětem a čekáme, až narazí na předmět. Jakmile štěně k ponožce čuchne, přidržíme nebo i zatáhneme za stopovací šňůru, aby nemohlo pokračovat dále, a dáme mu důrazně povel sedni. Pokud napoprvé neposlechne, dále nediskutujeme /žádné opakované povely sedni/ a rukou co nejrychleji štěně usadíme před předmět. Štěně pochválíme, vezmeme předmět, dáme mu ho před čumák, aby si k němu znovu čuchlo, a vylovíme z něj salám tak, aby štěně jasně vidělo, že pochoutka byla tentokrát schovaná v předmětu. Tím ukončíme stopu a dále štěněti nedovolíme, aby se ke stopě vracelo.

Štěně by se mělo naučit nalezený předmět „označit“. Označuje se buď sednutím před předmět, lehnutím, zastavením se u předmětu, štekáním. Sám používám sednutí před předmět, protože je to jednoduché a pokud pak pes hledá ve vysoké trávě, ne vždy se mu chce u předmětu do nějaké mokré nebo špinavé trávy lehnout.

Cílem čtvrtého kroku je, aby štěně sledovalo stopu klidně a přesně, sbíralo salámy střídavě z pravých a levých šlápot, nepřecházelo jednotlivé šlápoty, nešlo pouze po levých nebo pouze po pravých šlápotách. Na konci se má učit označovat nalezený předmět, ze kterého cítí salám a pánův pach.

5. krok – jednotlivé šlápoty – tvar stopy do vlnovky, lomy

Pátý krok je pouze složitější provedení kroku 4. Stopa se připravuje stejně – tedy nášlap v půlmetrovém kruhu. Z nášlapu se vyšlapávají jednotlivé šlápoty a do každé se položí kousek salámu. Pokud štěně zvládlo stopu z rovných šlápot dlouhou asi 30 kroků dle kroku 4 /tj. sbírá pravidelně salámy ze šlápot v systému pravá-levá a nevynechává jich příliš mnoho/, přistoupíme k tomu, že tuto třicetikrokovou stopu zvládneme. Nejprve uděláme pouze několik táhlých obloučků. Pokud štěně táhlé obloučky zvládá, uděláme obloučky ostřejší /uzavřenější/ a tudíž se nám jich na stejnou třicetikrokovou stopu vejde více.

Když štěně zvládlo i ostré obloučky, můžeme přistoupit k nácviku lomu, který zakomponujeme do vlnovkové stopy. První levý lom na stopě vyrobíme štěněti tak, že normálně vyryjeme šlápotu levou nohou, jak jsme dosud byli zvyklí, a hned bezprostředně před tuto šlápotu vyryjeme pravou nohou v úhlu 90 stupňů /vlastně jakási kolmice na levou

šlápotu/ šlápotu doleva. Je nutné, aby zde byl vytvořen pachový most /tj. obě šlápoty na sebe navazují a mezi šlápotami není žádný prostor bez pachu/, který štěně, pokud pozorně sleduje stopu, sám bez problémů navede doleva. Pravý lom se připravuje zrcadlově stejně. Udělá se šlápotu pravou nohou a bezprostředně na ni se levou nohou udělá kolmá šlápotu v úhlu 90 stupňů doprava. Může trvat delší dobu, než štěně bez problémů lom. Je třeba vytrvat a opakovaně cvičit.

6. krok – prodlužujeme stopu, přidáme druhý nebo i třetí předmět na stopu, nedáváme salám již do každé šlápoty, necháváme stopu zestárnout.

Tento krok je opět pouze složitější variantou kroku předchozího. Až do 4. kroku jsem se téměř bezvýhradně držel obecných zásad této „salámové“ metody stopařů - sportovních kynologů, jak jsem je poznal na stopařském týdnu pana Hoyera. Od kroku 5 jsem pak od těchto zásad hodně odstoupil a pokračoval jsem ve výcviku spíše ve starém tradičním duchu.

Sportovní kynologové totiž dále postupují tak, že stopu prodlužují a nechávají ji zestárnout. Stále výrazně vyšlapávají /téměř vyrývají/ jednotlivé šlápoty, do každé šlápoty dávají pamlsky – a to až do délky stopy několika set kroků /viděl jsem krásně a téměř bezchybně sebranou stopu, která měla snad 500 kroků/. A vedou psa k tomu, aby šel po stopě, pokud možno se nezastavoval, otáčel hlavu nalevo a napravo a z každé šlápoty sebral salám. Nemyslím si, že toto je vhodný způsob výcviku stop pro čuvače. Navíc, pokud je pak stopa dlouhá několik set kroků a 2 hodiny stará, dá se těžko zajistit, aby na salámy ve šlápotách nenalezli mravenci. A co to udělá s čuvačem, když sežere salám, na kterém jsou mravenci – to je dost hrozný pohled. Má čuvačka pak nechtěla řadu dní vůbec stopovat /přišla k salámu a nejdříve dlouze zkoumala, jestli po něm něco neleze, a soustředění se na stopu bylo pryč/.

Metoda sportovních kynologů popsaná v krocích 1-4 vede ve srovnání s klasickou metodou k tomu, že štěně velmi rychle a s radostí pochopí, co se po něm chce. A chce se po něm, aby přišlo ke stopě, dalo čumák k zemi, čuchalo, šlo tam, kde cítí pach, a neodcházelo ze stopy a nepřerušovalo čuchání. Při klasickém výcviku bývá někdy dost složité tohoto docílit. Když se ale štěně pase na salámech, ochotně dává samo čumák dolů, vyčuchává salámy a jde tam, kde je cítí. Na koláčích se chová instinktivně a přirozeně. V drtivé většině případů nikam neodchází. Agilnější jedinci /těch opravdu agilních ale mezi čuvači moc není/ se většinou na koláčích rychle zklidní a tudíž ani není nutné je pak klidnit a brzdit na stopách /aby se jen nehnali bez rozmyšlení kupředu/. Myslím si též, že štěně cvičené podle nové metody vypracovává stopu mnohem přesněji, neodchyluje se ze stopy, nepřechází lomy. No a největší plus této metody právě pro čuvače vidím v tom, že od samého začátku kombinuje žrádlo sestávající se z pamlsků se stopou, a tudíž je to pro čuvače obrovská motivace. Ajka se na stopu – až na výjimky, kdy bylo opravdu velké vedro – velmi těšila, nemusel jsem ji nijak strkat ani pobízet. Prostě se šla s radostí napást salámů.

S prodlužováním stopy jsem upustil od precizního vydupávání jednotlivých šlápot. Zpočátku jsem ještě dával salám do každé šlápoty. S tím, jak se stopa prodlužovala, jsem ji ale našlapával méně precizně, až jsem přešel do běžné chůze po trávě tak, že bota již nenarušovala povrch jako předtím. Začal jsem ubírat salámů, dával jsem postupně salám po pěti krocích /pět šlápot se salámem, pět bez nich/, pak po deseti, pak už pouze do předmětů a za lomy, nakonec jsem dával Ajce salám z ruky, když našla předmět. Samozřejmě že s tím, jak mizely salámy, rostla tendence štěněte stopu odbývat a věnovat se dění okolo /tedy tomu, co kde lítá/. Zde je nutná přísnost. Je třeba chodit za štěnětem ve vzdálenosti tak 2 metry a při vychýlení se ze stopy, nebo když zvedne od stopy hlavu, aby se rozhlédlo, co kde lítá, je

nutné rázným povelom stopa-hledej zase přimět štěně k tomu, aby dalo čumák k zemi, soustředilo se na stopu a šlo po stopě, jako kdyby tam ty salámy byly. Když se po takovémto výpadku soustředění do stopy zase vrátilo, vždy jsem štěně slovně pochválil, aby mělo potvrzeno, že nyní je to už zase správně. Někdy se vede na stopě lépe, někdy hůře. Myslím si, že zde je pak už potřeba pouze trénink a vypracování většího počtu stop, aby štěně nabylo rutinu a zvyklo si na to. Stopování je hodně o pravidelném tréninku a nachozených kilometrech. O tom, že se mění povrchy /nízká travička, vysoká tráva, les, pole, sníh/, prostředí /stopuji na různých místech, položím stopu přes cestu, připravím jiné pro psa milé překvapení na stopě/.

Je otázkou, zda je vhodné vracet se zpět k „salámovým“ stopám. Pokud občasná salámová stopa vede u psa ke zvýšení motivace a k přesnějšímu stopování, pak asi ano. Sám ale upřednostňuji dávat na stopu více předmětů – předmět třeba po každých 20 – 30 krocích - a za každý správně označený předmět štěně odměnit salámem z ruky. Na konci stopy po nalezení závěrečného předmětu by štěně mělo být velmi výrazně pochváleno a mělo by dostat extra lahůdku nebo celou misku s krmením /normálně štěně na stopě nakrmit/, aby si v tom našlo novou motivaci, když pastva na salámech skončila.